

Kırızistan Örneğinde Yurt Dışında Yayınlanan Türk Dizilerine İlişkin İzleyici Görüşleri*

İrfan ARIK**

Öz

Günümüzde dünyanın farklı coğrafyalarında birçok farklı ülkede Türk dizileri izlenmektedir. Türkiye'deki iç pazara yönelik üretimle başlayan ve yurt dışına açılmasıyla birlikte büyük bir ivme kazanan Türk dizileri dünyada dizi sektörüne son 15 yılda damgasına vurmuş vaziyettedir. Türk dizilerinin yoğun olarak izlendiği ve günlük sohbetlere konu olduğu ülkelerden biri de Kırızistan'dır. Kırızistan'da Türk dizileri ülkenin en büyük kanallarında ve devlet televizyonunda yayınlanmış ve büyük bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Araştırmada nitel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. İzleyicilerin Türk dizileriyle ilgili düşüncelerini derinlemesine görüşmeler yaparak ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuş ve Türk dizilerinden en az birini bir sezondan az olmamak şartıyla izlemiş izleyicilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda izleyicilerin Türk dizilerini izledikten sonra Türkiye ve Türkler hakkındaki önyargılarının olumlu yönde değiştiği görülmüştür. Ayrıca izleyiciler, Türk dizilerinde bazen fazla dram olsa da gerçek hayatın gösterildiğini ve tarihi dizilerde tarihle ilgili daha önce bilmedikleri bilgiler edindiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Türk dizileri, Kırızistan, İzleyici görüşleri, Orta Asya.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Viewers' Opinions on Turkish TV Series Broadcast Abroad in the Case of Kyrgyzstan

Abstract

Today, Turkish TV series are watched in many different countries in different geographies of the world. Turkish TV series, which started with the production for the domestic market in Türkiye and gained great momentum with the opening abroad, have left their mark on the series sector in the last 15 years in the world. One of the countries where Turkish series are watched intensively and are the subject of daily conversations is Kyrgyzstan. In Kyrgyzstan, Turkish series were broadcast on the country's largest channels and state television and reached a large audience. A qualitative research method was used in the study. It is aimed to reveal the thoughts of the viewers about Turkish series by conducting in-depth interviews. For this purpose, a semi-structured interview form was created, and data were collected by conducting face-to-face interviews with viewers who had watched at least one of the Turkish series for not less than one season. As a result of the research, it was seen that the prejudices of the viewers about Türkiye and Turks changed positively after watching Turkish series. In addition, viewers stated that although there was sometimes too much drama in Turkish series, real life was shown and that they had obtained information about history in historical series that they did not know before.

Keywords: Turkish TV series, Kyrgyzstan, Viewers' opinions, Central Asia.

Article Type: Research Article

* Bu çalışma, 20-21 Mayıs 2021 tarihinde Çeşme'de gerçekleştirilen "4th Cultural Informatics, Communication & Media Studies Conference" adlı konferansta sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Çelebi Meslek Yüksekokulu, Görsel, İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, irfan.arik@ikc.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5742-374X.

1. GİRİŞ

Televizyon programları arasında dizilerin her zaman ayrı bir yeri olmuştur. Diziler, uzun süre devam edebilmeleri ve sadık bir izleyici kitlesine sahip olmaları, izleyicilerin dizi karakterleri ile parasosyal ilişkiler kurmaları ve her hafta hatta her gün yayınlanmaları sayesinde izleyici üzerinde diğer televizyon programlarından daha etkili olabilmektedir. Bazı ülkelerde ise dizilerin etkisi bir televizyon yapımının çok ötesine geçebilmektedir. Dizilerin yayınlandığı saatlerde sokaklar boşalmakta, trafik azalmakta ve insanlar planlarını dizilerin saatlerine göre yapmaya başlamaktadır.

Televizyon dizileri birçok ülkede olduğu gibi Kırgızistan'da da en fazla izlenen televizyon yapımları arasında yer almaktadır. Ülkede Amerikan ve Rus dizileri haricinde bilhassa son yıllarda Güney Kore ve Türk dizileri en fazla izlenen yapımlar durumundadır. Çalığışu, Muhteşem Yüzyıl, Kara Sevda ve Diriliş Ertuğrul gibi Türk dizileri büyük bir izleyici kitlesine ulaşmıştır.

Türk dizileri yurt dışında birçok ülkede yurt içindeki kadar hatta bazı ülkelerde daha fazla popüler olmuştur. Bunun sonucunda da Türk dizilerinin hem yurt içinde hem de yurt dışında izlenmesiyle ilgili birçok akademik araştırma yapılmıştır. Makale olarak, Abdulkadir Önkol'un (2011) "Üniversite Gençlerinin Romanlardan Uyarılma Dizilere Bakışı"; Ramazan Kaya ve Hasan Günel'in (2015) "Tarih Öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl Dizisi Özelinde Tarih Konulu Film ve Dizilerin Öğretimde Kullanımına Yönelik Görüşleri"; Mihalis Kuyucu'nun (2017) "Üniversite Eğitimi Gören Y Kuşağının Televizyonda Dizi İzleme Alışkanlıkları"; Berk Çaycı'nın (2021) "Aşırı İzlemeyle Değişen Dizi İzleme Biçimlerinin İzleyiciler Üzerindeki Etkileri" başlıklı çalışmaları; lisansüstü tez çalışması olarak Aslı Akdağ'ın (2011) "2000-2010 Yılları Arasında Türkiye'de Dizi Yapım Politikaları"; Sibel Akova'nın (2014) "Türk Dizilerinin Balkanlardaki Etkileri (Sırbistan, Karadağ ve Bosna Hersek Örnekleme)"; Murad Amer Numan Warrad'ın (2019) "Ürdün Üniversiteleri Öğrencilerinin Arapça Dublajlı Türk Dizilerini Kullanımları Ve Doyuma Ulaşmaları: Anket Çalışması"; Ali Can Turan'ın (2023) "Türk Televizyon Dizilerinin Azerbaycan Gençliği Üzerindeki Etkileri" başlıklı çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca Umut Başar'ın (2020) İran Araştırmaları Merkezi (İRAM) için hazırladığı "İran Toplumunu ve Türk Televizyon Dizileri" başlıklı araştırma projesi; İbrahim Sarıtaş ve Aydan Özsoy'un (2022) editörlüğünü yaptığı İstanbul Ticaret Odası tarafından hazırlanan "Kültürel Değişim ve 2010-2020 Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri" başlıklı sektör analizini içeren çalışması bulunmaktadır.

Bugün Türk dizileri dünyanın farklı coğrafyalardaki 150'den fazla ülkede 700 milyondan fazla izleyici tarafından izlenmektedir (Sayın, 2021). Dolayısıyla bu kadar çok izlenen Türk dizilerinin tüketicileri durumunda olan izler kitlenin tanınması, bilinmesi, anlaşılması ve Türk dizileriyle ilgili düşüncelerinin ve beklentilerinin ortaya konması gerekmektedir. Günümüzde bu, izleyici ile etkileşime imkân veren sosyal medya, 'fan club' ve forum siteleri gibi medya araçları vasıtasıyla kısmen yapılmaktadır. Fakat izleyicilerle derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen veriler çok daha ayrıntılı, güvenilir ve tutarlı olmaktadır. Üstelik derinlemesine görüşmelerde bazen araştırmacının bile aklına gelmeyen sorulara cevap bulunmakta ve neticede beklenenden daha fazla veri elde edilmesi mümkün olabilmektedir. Bundan dolayı çalışmada Kırgızistan'da Türk dizilerini izleyen farklı kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılarak Kırgızistan'daki izler kitlenin tanınması ve Türk dizileriyle ilgili görüşlerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. İzleyicilerin duygu, düşünce ve görüşlerinin bilinmesi en başta senaristler, yönetmenler ve yapımcılar olmak üzere televizyon kanalları, reklam verenler ve diğer sektör bileşenleri için önem arz etmektedir.

Türk dizilerinin başka ülkelerde ne kadar izlendiği, daha çok kimler tarafından tercih edildiği gibi nicel veriler elbette önemlidir, hatta dizilerin devam bölümlerinin çekilmesinde göz önüne alınan en önemli kıstaslardan biri bu nicel verilerdir. Bununla birlikte izleyicilerin Türk dizileri, Türk kültürü ve Türkiye hakkında neler düşündüğünü öğrenmemizi sağlayan nitel verilerin de Türk dizilerinin yurt dışında elde ettiği başarısının sürdürülebilir olması açısından önemi büyüktür. Türk dizilerinin Türk kültürünün tanıtılmasından Türk mallarının öne çıkmasına, turizme olumlu katkısından eğitim için cazip ülke olmasına, Türkiye'nin imajından yumuşak güç unsuru olmasına kadar birçok farklı alanda etkisi olduğu göz önüne alındığında izleyicilerin düşüncelerini öğrenmek daha anlamlı hâle gelmektedir. Üstelik Türk dizilerinin Türkiye ve Türk insanı ile ilgili birçok ön yargıyı değiştirdiği (Akova, 2014: 74) hatta bunun da ötesine giderek Türkiye için önemli bir yumuşak güç unsuru olduğu farklı araştırmalarda ortaya konmuştur (Aslan, 2018: 129; Özarslan, 2020: 226). Bu bakımdan Türkiye ile

ortak tarihî geçmişe ve kültüre sahip Orta Asya'nın merkezinde yer alan Kırgızistan'daki izleyicilerin Türk dizileri hakkındaki görüşlerini öğrenmek daha değerli olmaktadır. Kırgızistan, Türkiye ile siyasi, ekonomik ve kültürel olarak çok iyi ilişkilere sahip bir ülkedir. Diğer Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi Kırgızistan'da da Türk dizileri yoğun bir şekilde izlenmektedir. Hatta ülkenin en büyük özel kanallarında ve devlet televizyonunda bile Türk dizileri yayınlanmıştır. Bunun yanında Türk dizileri internet üzerinden ve bilhassa kırsal kesimde CD/DVD'lerden izlendiği için ülkedeki izleme oranları nicel verilere yansiyandan çok daha fazladır. Halk pazarlarında bile Türk dizilerinin CD/DVD'lerinin satışının yapıldığını görmek mümkündür. Dolayısıyla izleme oranlarının istatistiklere yansiyandan daha yüksek olmasına bağlı olarak Türk dizilerinin etkilerinin de daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı da bu çalışmada nitel bir izleyici araştırması yapılmıştır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1. Türk Dizilerinin Yurt Dışında İzlenmesi

Öncelikle belirtmek gerekir ki Türk dizilerinin yurt dışına açılması planlı bir çalışmanın, stratejinin ve pazarlamanın sonucu gerçekleşmemiştir. Tam tersine Türk dizileri yurtdışında beğenildikten, büyük bir izleyici kitlesine ulaştıktan sonra ve bunun sonucunda bazı pozitif yansımalarının görülmesi ile sektör ve resmî otoriteler tarafından planlar, stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır. Hatta Muhteşem Yüzyıl dizisinin yurt dışında farklı ülkelerde büyük bir izleyici kitlesine ulaşması yurt içinde bu tür dizilerin Türk tarihini ne kadar doğru anlattığı hem kamuoyu hem de devlet adamları tarafından gündem yapılmıştır. Fakat zamanla Türk dizilerinin yurt dışında izlenmesinin Türkiye'ye doğrudan ve dolaylı birçok faydasının olduğunun görülmesi üzerine dizi sektörüne destek ve teşvik yapılması noktasına gelinmiştir. Bir yandan da TRT, Türk tarihinin resmi tarih verileri dikkate alınarak anlatımının yapılması için Diriliş Ertuğrul, Mehmetçik Kut'ül Amare, Payitaht Abdulhamid gibi tarihi dizilerin çekimine ağırlık vermiştir.

Yurt dışında gösterilen ilk Türk dizisi 1981 yılında Fransa'da yayınlanan Aşk-ı Memnu'dur (Laçiner, 2023). Ardından 20 yıl sonra Deli Yürek adlı dizi 2001 yılında Kazakistan'a 30 dolar gibi sembolik bir fiyata satılmıştır (Calinos, 2011). Bu dizinin Kazakistan'da beğenilmesi üzerine defalarca tekrarı yayınlanmıştır. Yurt dışında ilk yayınlanan diziler bir Avrupa ülkesinde ve Orta Asya Türk Cumhuriyetinde olmakla birlikte Türk dizilerinin uluslararası arenada öne çıkması Orta Doğu ve Balkan ülkelerine yapılan dizi ihracatı ile olmuştur. Orta Doğu'da büyük bir pazarlama ağına sahip Dubai merkezli MBC'nin (Middle East Broadcasting Center / Orta Doğu Yayıncılık Merkezi) Türk dizilerini Orta Doğu'da 24 ülkede yayınlaması ile Türk dizileri uluslararası dizi pazarında adını duyurmaya başlamıştır. Böylece aynı zamanda Kuzey Afrika ülkelerini de içine alan ve MENA (Middle East and North Africa / Orta Doğu ve Kuzey Afrika) bölgesi olarak adlandırılan coğrafyada Türk dizileri izlenir olmuştur. İlk olarak 2007 yılında Gümüş dizisi ve ardından İhlamlar Altında, Asi, Kaybolan Yıllar, Yaprak Dökümü, Kurtlar Vadisi ve Deli Yürek gibi diğer diziler Orta Doğu'da büyük izleyici kitlesine ulaşmıştır. Öyle ki Gümüş dizisinin final bölümünü 85 milyon kişi izlemiştir.

Orta Doğu ve Balkan ülkelerinde Türk dizilerinin izlenmesi kültürel yakınlık, tarihi bağlar ve ortak Osmanlı mirası gibi kavramlarla açıklanmaktadır (Anas, 2014: 254; Arbatlı ve Kurar, 2015: 45; Doğanay ve Aktaş, 2021: 870; Turan, 2023: 73). Türk dizilerinin bu coğrafyadaki etkisinin Türkiye ve Türkler hakkındaki önyargıları yıktığı, hatta Türk kültürüne bir sempatinin oluşmasını sağladığı yönünde araştırmalar bulunmaktadır (Nuroğlu, 2013: 11; Öztürk ve Atik, 2016: 78). Türkiye'nin zaman zaman siyasi arenada karşı karşıya geldiği Yunanistan, Ermenistan ve Sırbistan gibi ülkelerde bile Türk dizileri büyük bir izleyici kitlesine ulaşabilmiştir.

Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Türk dizilerinin beğenilmesi ve yoğun olarak izlenmesi de daha çok ortak tarihî geçmiş ve kültürel bağlarla açıklanabilir. Arık (2023: 156) tarafından yapılan araştırmada ortak tarihî geçmişe ve kültürel değerlere sahip olmanın Türk dizilerinin izlenmesinde en güçlü motivasyon kaynağı olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeni dünya düzeninde kendilerine bir yön bulma arayışına giren ve Türkiye ile ilişkilerini geliştirme arzusunda olan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri için Türk dizileri kültürel anlamda bir katkı sağlayabilir. Böylece Türk dizileri Türk dünyasında kültür birliğinin oluşturulması, geliştirilmesi ve korunmasında bir harç işlevi görebilir.

Türk dizilerinin çok izlendiği coğrafyalardan biri de Latin Amerika'dır. 2014 yılında Binbir Gece adlı dizinin yayınlanması ile başlayan Latin Amerika ülkelerindeki Türk dizileri serüveni Aşk-ı Memnu, Ezel, Muhteşem Yüzyıl, Fatmagül'ün Suçu Ne?, Elif, Kara Para Aşk, Adımı Feriha Koydum gibi dizilerle devam etmiştir. Bugün Şili, Peru, Arjantin, Meksika, Küba, Kolombiya, Brezilya ve Venezuela gibi Latin Amerika ülkelerinde Türk dizileri hâlâ en çok izlenen yapımlar arasındadır. Hatta bu ülkelerde Türk dizilerinin izlenmesinden sonra yeni doğan çocuklara Türk dizilerindeki karakterlerin adları olan Şehrazat, Mustafa, Elif, Fatmagül, Kerim gibi adlar verilmeye başlanmıştır (Campos-Perez, 2017: 62; Hürriyet, 2020).

Türk dizileri Balkanlar, Orta Asya, MENA bölgesi ve Latin Amerika ülkeleri haricinde başka çok farklı ülkelerde de izlenmektedir. Amerika, Kanada, İsveç, Venezuela, Güney Kore, Japonya, Rusya, Ermenistan, Pakistan, Hindistan, Tayvan, İtalya, İspanya, Fransa, Polonya bu ülkeler arasında sayılabilir. Bugün Türk dizilerinin dünyanın birçok ülkesinde izlendiği ve bunlardan 47'sinde ise en çok izlenen yapımlar arasında olduğu belirtilmektedir (Karaca, 2021).

Türk dizilerine izleyici tarafından bu kadar çok ilgi gösterilmesi bilhassa Suudi Arabistan, Mısır, Afganistan, Pakistan, Suriye, Azerbaycan gibi bazı ülkelerde resmî otoriteler ve dini çevreler tarafından tepki gösterilmesine yol açmıştır. Tepkinin nedeni Türk dizilerinin dinî değerleri erozyona uğrattığı, toplumun ahlakını bozduğu, çocuklara kötü örnek olduğu ve ülkenin diline ve kültürüne zarar verdiği yönündedir (Ökmen ve Göksu, 2019: 262; Turan, 2023: 75). Nitekim bu tepkiler sonucunda Suudi Arabistan, Mısır, İran, Birleşik Arap Emirlikleri, Azerbaycan gibi bazı ülkelerde siyasi gelişmelerin etkisiyle Türk dizilerinin yayınlamasına yasak getirilmiştir. Fakat birkaç yıl sonra Türkiye ile söz konusu ülkeler arasında olumlu siyasi gelişmeler yaşanmasıyla 2021 yılında başta Orta Doğu ülkelerine yayın yapan MBC grup bünyesindeki kanallarda olmak üzere tekrar Türk dizileri yayınlanmaya başlamıştır. Diğer taraftan Afganistan gibi bazı ülkelerde bu yasaklar hâlen devam etmektedir (Takvim, 2021).

Getirilen bu yasaklar Türk dizilerine dizi ihracatı anlamında pazar kaybettirmiş olsa da Türk dizileri Latin Amerika ülkeleri, Uzak Doğu ülkeleri ve İtalya, İspanya, Polonya gibi bazı Avrupa ülkelerinin de aralarında bulunduğu çok sayıda yeni pazarlar bulmayı başarabilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki bu yasaklı dönemde de söz konusu ülkelerdeki izleyicilerin uydu alıcıları ya da internet üzerinden Türk dizilerini izlemeye devam ettiği bilinmektedir. Bunu Türkiye'ye her yıl bu ülkelerden gelen turist sayısının artışından bile anlamak mümkündür (Nuroğlu, 2013: 2; Ökmen ve Göksu, 2019: 263). Buradan hareketle Türk dizilerinin yurt dışındaki başarı ivmesinin devam ettiği söylenebilir.

Günümüzde Türk dizilerini uluslararası arenada televizyon kanalları haricinde dijital platformlarda da görmek mümkündür. Netflix, Puhutv, BluTV, Exxen, Disney Plus, Gain, Amazon Prime Video, Tabii gibi dijital platformlarda yayınlanan ve çok beğenilen Türk dizileri bulunmaktadır. Üstelik bu platformlarda yayınlanan Türk dizilerinin süreleri televizyon kanallarında yayınlananların aksine 45-50 dakikayı geçmemektedir. 2023 yılı Haziran ayı itibarıyla bu dijital platformlarda Aktris (Disney Plus), Prens (BluTV), Akif (Tabii), Kızılelma (Tabii), Kuş Uçuşu (Netflix), Rise of Empires: Ottoman (Netflix), Ayak İşleri (Gain), Mevlâna (Tabii), Şeref Bey (Exxen) gibi çok sayıda Türk dizisi yayınlanmaktadır.

Türk dizilerinin elde ettiği bu büyük başarı uluslararası bazı ödülleri de beraberinde getirmiştir. 13-16 Nisan 2015'te Cannes'da düzenlenen dünyanın önde gelen uluslararası TV içerik fuarı MIPTV'de "MIPTV Onur Madalyası" Doğan TV Holding AŞ CEO'su İrfan Şahin'e verilmiştir. Ödül verilirken İrfan Şahin'in "bütün dünyada seyircilerin tutkuyla izlediği Türk dizi ve programlarının en iyilerinin yaratılmasında, yapımında ve dünyaya satımında öncü olduğu" belirtilmiştir (CNNTURK, 2015).

Kara Sevda dizisi 2016 yılında 11'incisi gerçekleşen Uluslararası Seul Drama Ödülleri'nde 'Jüri Özel Ödülü' almıştır. Türkiye'de de pek çok önemli kurum ve üniversite tarafından 'Yılın En İyileri' arasında gösterilen bu dizi, 2017 yılında 45'incisi gerçekleşen uluslararası televizyon sektörünün en prestijli ödülllerinden Uluslararası Emmy Ödülleri'nde Türkiye'den finalist olan ilk Türk dizisi olmuş ve 'En İyi Dizi' dalında ödül almıştır (NTV, 2017).

“Şahsiyet” dizisindeki performansı ile Uluslararası Televizyon Sanatları ve Bilimleri Akademisi tarafından 2019 yılında düzenlenen “47. Uluslararası Emmy Ödülleri” töreninde “En İyi Erkek Oyuncu” ödülünü Haluk Bilginer almıştır (Anadolu Ajansı, 2019a).

2022 yılında Destan adlı dizi, 27 farklı ülkeden katılımın gerçekleştiği, dünyanın en iyi TV yapım ve yapımcılarının katıldığı Venedik TV Ödüllerinde, “En İyi Telenovela” kategorisinde aday gösterilmiştir (Sabah, 2022a).

2008 yılında dizi ihracatından 100 milyon dolar gelir elde edilirken 2020’ye gelindiğinde bu rakam 500 milyon doları geçmiştir (Koparal, 2022). 2010’lu yıllarda belirlenen 2023 yılı sonu dizi ihracatı hedefi 1 milyar dolardır. Bugün belirlenen hedefe henüz ulaşılmasa da bu hedef doğrultusunda ilerlendiği görülmektedir. Hâlihazırda Türkiye dizi sektöründe lider olan Amerika’dan sonra en büyük dizi ihracatçısı konumundadır (Sayın, 2021).

Diğer taraftan Türk dizilerinin başarısını ve etkisini sadece ihracat rakamları ile açıklamak çok doğru bir yaklaşım değildir. Öncelikle Türk dizileri başta ABD, Avrupa ve Latin Amerika ülkeleri olmak üzere başka ülkelere Türkiye’ye olan kültür aktarımı akışını tersine çevirmiştir. Türkiye dizi ithal eden bir ülke konumundan dizi ihraç eden bir ülke konumuna gelmiştir. Dizi ihraç edebilen bir ülkenin kendi kültürünü, insanını, tarihini, turizmini başka ülkelere tanıtabilmesi mümkün olmaktadır. Bu da Türkiye’ye ve Türk insanına karşı önyargılar varsa bunların değişmesine ve hatta sempatiye dönüşmesine vesile olabilmektedir. Türkiye’nin imajına Türk dizilerinin pozitif katkıları yaptığından birçok akademik çalışmada bahsedilmektedir (Hayajneh ve İnan, 2015: 122; Öztürk ve Atik, 2016: 78; Aslan, 2018: 139-140; Özarslan, 2020: 234; Yazar, 2020: 535). Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ancak milyon dolarlar harcayarak yapabileceği tanıtımı diziler hem daha etkili bir şekilde hem de daha düşük maliyetle yapabilmektedir.

Türk dizilerinin etkisi bunlarla da sınırlı kalmamakta Türkiye’nin eğitim almak için seçilmesine, emlak sektörünün canlanmasına, dizi sektörünün bir endüstriye dönüşerek çeşitli sektörlerle fayda sağlaması ve istihdamı artırmasına kadar çok farklı alanlarda büyük katkıları bulunmaktadır. Birçok kaynakta Türk dizilerinden Türkiye’nin yurt dışındaki kültür ve turizm elçileri olarak bahsedilmektedir (Turizmnews, 2021; Normhaber, 2022; Aydınlık, 2022). Nitekim Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy katıldığı bir programda “dünya halkları Türk dizileri sayesinde Türk kültürünü merak etmeye başlıyor” ifadesini kullanmıştır (Anadolu Ajansı, 2022).

Yunus Emre Enstitüsü ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Türk dizilerinin Türkçe ve Türk kültürüne yakınlaştırıcı etkisini araştırmak amacıyla “Türk Dizileri ve Türkçe” başlıklı 125 ülkeden yaklaşık 5 bin kişinin katılımıyla bir saha araştırması yürütmüştür. Araştırma neticesinde Türk dizilerinin kişileri Türkçe öğrenmeye iten temel motivasyon olduğu, Türk dizilerinin aynı zamanda Türk kültürünün ve değerlerinin öğrenilmesi açısından da önemli katkılar sağladığı ve Türk kültürüne bir ilgi oluşturduğu sonucuna varılmıştır (Sabah, 2022b).

Yukarıda bahsedilen faydaları görüldüğü için yurt dışına pazarlanan Türk dizilerine devlet tarafından destek ve teşvik verilmesine karar verilmiştir. Dizi ihracatının geliştirilmesi ve uluslararası rekabet gücünün artırılması için T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından uluslararası film, belgesel, dizi ve sinema ihracatçısı film şirketlerine 7,7 milyon dolara kadar devlet desteği/teşvik verilmektedir (Plusglobal, 2023). Ayrıca sektörün yer aldığı hizmet ihracatı da “TURQUALITY Programı” kapsamında desteklenmektedir (Pinto, 2023). Bunlara ek olarak 2020 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ihracatçılar için kültür endüstrileri destek ve teşvik rehberi hazırlanarak yayınlanmıştır.

Diğer taraftan Türk dizilerinin uluslararası rekabette geri kalmaması için dizilerde reklamların kullanılması konusunda sektörü destekleyecek adımlar atılması hem dizi yapımcılarını maddi olarak rahatlatacak hem de gereksiz yere kaliteden ödün verilen iki-üç saatlik diziler çekilmesinin önüne geçilmiş olacaktır. 2017 yılında Ekonomi Bakanı olan Nihat Zeybekçi, Türk markalarının dizi ve filmlerde buzlanması nedeniyle tanıtımının mümkün olmadığını söylemiş ve “Ülkemizi, markalarımızı, kültürümüzü tanıtabilmek için böyle bir imkânımız var ama markalarımızı ‘buzlayarak’ bu fırsatı heba ediyoruz.” ifadelerini kullanmıştır (CNNTÜRK, 2017). 2019 yılında İstanbul Ticaret Odası (İTO) Başkanı Şekib Avdagiç film ve dizilerdeki ticari markaları buzlama uygulamasının

kalkması gerektiğini kaydederek, “bu çağda dizilerde görünen ticari markaları mozaikleme faydası da anlamı da yok. Dizilerde buzlama yaparak, global düzeyde öne çıkabilecek sektörümüzü de bir bakıma ‘dondurmuş’ oluyoruz. Hem de dizi ve sinema sektörümüzü önemli bir kaynaktan mahrum bırakmış oluyoruz.” ifadelerini kullanmıştır. Buna rağmen bugün için dizilerde hâlâ buzlama uygulamasına devam edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2019c).

Günümüzde Türk dizilerinin izlendiği ülke sayısı 150’nin üzerindedir, ulaştığı izleyici sayısı ise 700 milyondan fazladır (Sayın, 2021). Üstelik Türk dizilerinin önemli bir kısmı yurt dışında prime time kuşağında yayınlanmaktadır. COVID-19 pandemisi döneminde bile Türkiye’de dizi sektörü üretime devam etmiş ve ihracatını hız kesmeden sürdürmüştür. Bu dönemde tüm dünyada televizyon izleme oranlarının artması ve evde kalma sürelerinin uzaması nedeniyle de Türk dizi sektörü krizi fırsata çevirebilmiştir. Devletin de desteklemeye başlaması ile dizi sektörü büyümeye devam etmektedir. 2000’li yıllarda başlayan ve sürekli olarak artarak devam eden bu başarı ivmesinin sürdürülebilmesi için özel sektör ve devlet kurumlarının iş birliği önemli bir unsurdur.

2.2. Kırgızistan’da İzlenen Türk Dizileri

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Kırgızistan’da da Amerikan dizileri ve Latin Amerika dizileri popülerdir. 1991 yılında Kırgızistan bağımsızlığını kazandıktan sonra bu diziler çokça izlenmiştir. Bunlara ek olarak Sovyetler Birliği’nin bir mirası olarak Rus dizileri de hâlâ ilgiyle izlenmektedir. Rus yapımlarının yoğun bir şekilde izlenmesinde ülkenin resmi dillerinden birinin Rusça olmasının etkisi de büyüktür. Bilhassa 2000’li yıllardan sonra dizileri popüler olan bir diğer ülke de Güney Kore’dir. K-Drama olarak adlandırılan ve daha çok romantik komedi türünde olan Güney Kore dizileri bilhassa gençler tarafından tercih edilmektedir (Kayıpsağın, 2013).

Kırgızistan’ın Türk dizileriyle tanışması diğer Türk Cumhuriyetlerinde de yayınlanan 1986 yapımı Çalığışu adlı dizinin 1990’lı yılların başında televizyonlarda yayınlanması ile olmuştur. Dizi çok beğenilmiş ve dizi karakterlerinden biri olan “Feride” adı birçok çocuğa verilmiştir. 2000’li yıllardan itibaren ise Türk dizileri bilhassa sınıra yakın bölgelerde komşu ülke Kazakistan kanallarından izlenmiştir. Ardından Kırgızistan televizyon kanalları da Türk dizilerini yayınlamaya başlamış ve izleyiciden büyük ilgi görmüştür.

Kırgızistan’da Muhteşem Yüzyıl, Kara Sevda ve Diriliş Ertuğrul gibi dizilerin ulaştığı popülerlik çok büyük boyuttadır. Bunda Muhteşem Yüzyıl ve Diriliş Ertuğrul dizisinin ülkenin en büyük televizyon kanalı durumunda olan ve devlet televizyonu olarak kabul edilen KTRK kanalında, Kara Sevda dizisinin ise ülkenin en büyük özel televizyon kanallarından biri olan NTS kanalında hafta içi her gün yayınlanması etkili olmuştur. Buna ek olarak Piramida, Eho Manas, 5. Kanal, Oş TV, Ümüt TV, STB ve Ayan TV gibi diğer televizyon kanalları da Türk dizilerini yoğun bir şekilde yayınlamaktadır. Türk dizilerinin Kırgızistan ile diğer Orta Asya ülkelerinde de geniş bir izleyici kitlesine ulaşması nedeniyle Türkiye’nin Orta Asya’nın yeni Hollywood’u olduğu belirtilmektedir (Takvim, 2014).

Kırgızistan Ahıska Türkleri Derneği Başkanı Atamşa Dursunov, 2019 yılında Anadolu Ajansı’na verdiği bir röportajda “Ülkedeki Kırgızlar, Ahıska Türkleri ve hatta Ruslar bile Türk dizilerini izliyor. Bu da bizi memnun ediyor. Türk dizileri halkların arasındaki iletişimin gelişmesini sağlıyor. Türk dizileri halkların kaynaşmasına yardım ediyor. Türk dizileri milletleri birleştiriyor.” ifadelerini kullanmıştır. Buna ek olarak Dursunov, Diriliş Ertuğrul’un son zamanlarda en çok izlenen dizilerden biri olduğunu belirterek ana dili Türkçe olan Ahıska Türklerinin, diziler sayesinde İstanbul Türkçesi ile konuşmaya başladığını ifade etmiştir (Anadolu Ajansı, 2019b).

Kırgızistan’da televizyon hâlâ güçlü bir kitle iletişim aracı durumundadır. Ülkenin büyük bölümünün dağlık ve deniz seviyesinden oldukça yüksek olması nedeniyle sınıra yakın yerlerde komşu ülkeler Kazakistan, Özbekistan ve Tacikistan televizyon kanallarından da Türk dizilerinin izlendiği bilinmektedir. Ayrıca kırsal kesimde Türk dizileri bilhassa orta yaş ve üstü izleyiciler tarafından CD/DVD’ler aracılığıyla da izlenmektedir. Şehirlerde ise daha çok gençler Türk dizilerini internet üzerinden izlemektedir (Arık, 2023: 81).

Kırgızistan’da Türk dizileri genellikle Rusça ve son zamanlarda da Kırgızca dublajlı olarak izlenmektedir. Bununla birlikte özellikle Rusça dublajlar kaliteli yapılmamakta, ya tüm karakterler tek bir kişi tarafından ve karakterlerin konuşmaları ile senkronize edilmeden seslendirilmekte ya da kadın

karakterleri bir kişi, erkek karakterleri bir kişi seslendirmektedir. Üstelik bu seslendirme sırasında arka planda karakterlerin orijinal konuşmaları da duyulmaktadır. Dolayısıyla bu durum seyir zevkine gölge düşürmektedir. Bunun farkına varan bir grup genç de başkent Bişkek'te 2021 yılında Türk dizilerini Kırgızca seslendirme ekibi kurmuştur (Habertürk, 2018). Diğer taraftan Türk dizilerine yapılan seslendirmelerin kalitesiz olması nedeniyle ve ayrıca Kırgızcanın Türkçenin bir lehçesi olmasının da etkisiyle izleyiciler belli bir süre sonra Türk dizilerini orijinal dilinde Türkçe olarak izlemeye başlamaktadır. Söz konusu bu durum Kırgızistan'da Türkçe kurslarına olan ilgiyi de artırmış durumdadır. T.C. Bişkek Eğitim Müşavirliğine bağlı Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi (TTÖMER) daha önceleri sadece başkent Bişkek'te Türkçe kursları açarken son yıllarda Oş, Narın, Calalabad gibi ülkenin diğer şehirlerinde de kurslar açmakta ve bu kurslara başvuran kişi sayısı her yıl artış göstermektedir (TTÖMER, 2019). Hâlihazırda İngilizce ve Almanca ile birlikte Kırgızistan'da Türkçe en çok öğrenilen dillerden biri durumundadır.

Türk dizilerine gösterilen yoğun ilginin yanında Mısır, Suudi Arabistan, İran gibi bazı ülkelerde olduğu gibi Kırgızistan'da da Türk dizilerine birtakım tepkiler gösterilmiştir. Özellikle devlet kanalı olarak görülen KTRK kanalında Muhteşem Yüzyıl dizisinin haftanın her günü yayınlanması, tartışmaları meclis gündemine bile taşımıştır. Türk dizileri yerine yerli yapımlara yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Sulaymanova, 2015). Türk dizileriyle ilgili benzer tartışmalar ve Türk dizilerine kısıtlama getirilmesi Kırgızistan'ın komşu ülkeleri olan Tacikistan, Kazakistan ve Türkmenistan'da da gündeme gelmiştir.

Türk dizilerine zaman zaman tepkiler olsa da bugün için Kırgızistan'da Türk dizileri hâlâ en çok tercih edilen yapımlar arasındadır. İlk olarak 2017 yılında gerçekleştirilen ve 2022 yılında 6'ncısı düzenlenen "Türk Filmleri Haftası-Kırgızistan" etkinliği büyük ilgi görmektedir (Haberler, 2022). En çok ilgiyi de popüler Türk dizilerinde oynayan oyuncuların yer aldığı filmler görmektedir. Türk dizilerinin yoğun olarak izlenmesi neticesinde Türkiye'ye, Türk kültürüne, Osmanlı tarihine, Türkiye'deki turizm yerlerine ve en çok da Türkçe öğrenmeye büyük bir ilgi oluştuğu görülmektedir.

3. YÖNTEM

Kullanılmaya başladığı ilk yıllardan itibaren her iletişim aracı gibi kitle iletişim araçları da zamana, ihtiyaçlara ve teknolojiye uyum sağlamaya çalışır. Bu nedenle kitle iletişimiminin tek taraflı olarak gönderilen mesajlarla büyük kitleleri etkilemek şeklinde değerlendirildiği 1940'lı yıllardan günümüze çok büyük değişimler yaşanmıştır. Önce pasif izleyici savına karşı aktif izleyici savı ortaya atılmış ve ardından bunun çok ötesinde yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. İnternet ve sosyal medya ise izleyiciyi içeriklere doğrudan etki eden hatta içerik üreten durumuna getirmiştir. Dolayısıyla izleyicinin görüşleri, yorumları, istekleri, beklentileri medya içeriklerine daha çok yön vermeye başlamıştır. İzleyicilerin görüşleri internet üzerinden anlık yapılan yorumlar ve bağlantılardan da elde edilebilir. Fakat izleyicilerin sınırlı sayıda kelime kullanarak ve anlık olarak verdiği tepkilerden daha fazlası, söz konusu içerikleri tüketen izleyicilerle derinlemesine görüşmeler yapmak suretiyle daha sağlıklı ve tutarlı verilerin elde edilmesiyle mümkün olabilir. Aziz (2015: 85) de görüşme tekniğini diğer tekniklerle karşılaştırdığında araştırmacıya ve görüşme yapılan kişiye esneklik, derinlik sağlayan bir teknik olarak tanımlamaktadır. Araştırmacı tarafından görüşme öncesinde yapılan literatür taraması ve hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, yapılan görüşmelerden daha nitelikli veri elde edilmesini kolaylaştırmaktadır. Böylece araştırmacı, görüşme esnasında elde edilen verilere bağlı olarak izleyiciye yeni sorular yöneltilip daha ayrıntılı veriler elde edebilmektedir.

Yapılan bu çalışmada izleyicilerin Türk dizileriyle ilgili düşüncelerini tespit etmek için nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu amaçla yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuş ve Türk dizilerinden en az birini bir sezondan az olmamak şartıyla izlemiş izleyicilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. İzleyicilerden elde edilen verilere betimsel analiz metodu uygulanmıştır. Görüşmelerden sağlıklı veriler elde edebilmek amacıyla görüşmenin rahat bir ortamda ve bir sohbet atmosferinde geçmesi için azami gayret sarf edilmiştir. Görüşme yapılan her bir kişi ile en az 45 dakika olmak üzere ayrı ayrı görüşülmüştür. Bazı izleyicilerle iki saatin üzerinde bir görüşme gerçekleştirilmiştir. İzleyicilerin farklı yaş grubundan ve mesleklerden olmasına gayret edilmiştir. Neticede toplamda 15 kişi ile görüşme yapılmıştır. İzleyicilerle görüşmeler 2019 yılı Haziran-Temmuz döneminde gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan

izleyicilere kimliklerinin saklı tutulacağı ve elde edilen verilerin sadece bilimsel bir araştırma için kullanılacağı açıklanmış ve bu konu görüşmeden önce de kendilerine hatırlatılmıştır. Böylece kişilerin duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmesine ve paylaşmasına olanak tanınmıştır. Buna ek olarak görüşme formu Türkçe, Kırgızca ve Rusça olmak üzere üç dilde hazırlanmıştır. Kırgızca ve Rusçaya çevrilen formun çevirisi ana dili Kırgızca ve Rusça olan uzmanlarca kontrol edilmiştir. Yarı yapılandırılmış soru formunda 4'ü demografik bilgiler olmak üzere toplam 16 soru yer almaktadır.

4. BULGU VE YORUMLAR

4.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleriyle İlgili Bulgular

Tablo 1: Derinlemesine Görüşmeye Katılan İzleyicilerin Profili

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Eğitim Durumu
K1	Erkek	31	Yönetici	Lisansüstü
K2	Erkek	27	Vakıf çalışanı	Üniversite
K3	Erkek	35	Kasap	Üniversite
K4	Kadın	46	Aşçı	Lise
K5	Kadın	18	Kuaför	Lise
K6	Kadın	62	İşçi	Lise
K7	Kadın	19	Ünv. Öğrencisi	Üniversite
K8	Kadın	19	Ünv. Öğrencisi	Üniversite
K9	Kadın	20	Ünv. Öğrencisi	Üniversite
K10	Kadın	18	Ünv. Öğrencisi	Üniversite
K11	Kadın	16	Lise Öğrencisi	Lise
K12	Kadın	16	Lise Öğrencisi	Lise
K13	Kadın	43	Öğretim Gör.	Üniversite
K14	Kadın	58	Öğretim Gör.	Lisansüstü
K15	Kadın	36	Öğretim Gör.	Lisansüstü

Yukarıdaki tabloda araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında zaman 3 (%20) katılımcının erkek, 12 (%80) katılımcının ise kadın olduğu görülmektedir. Dizi izleyicileri ile ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında zaman da kadın izleyicilerin oranının erkek izleyicilerden fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların en küçüğünün yaşı 16, en büyüğünün yaşı ise 62'dir. Katılımcıların mesleklerinin dağılımına bakıldığında zaman 4'ü üniversite, 3'ü lise olmak üzere toplam 6'sı öğrenci, 3'ü öğretim görevlisi ve 6 kişinin ise farklı mesleklerden olduğu görülmektedir. Katılımcıların 5'i lise mezunu, 7'si üniversite mezunu ve 3'ü ise lisansüstü eğitim mezunudur.

4.2. Araştırmaya Katılanların TV ve Türk Dizilerini İzleme Durumlarıyla İlgili Bulgular

Tablo 2: Türk Dizilerini İzleme Sıklığı

İzleme sıklığı	Frekans
Her gün	2
Birkaç günde bir	6
Hafta sonları	7
Artık izlemiyorum	0

Araştırmaya katılanların Türk dizilerini daha çok hafta sonları ve birkaç günde bir izlediği görülmektedir. Her gün izleyen izleyicilerin sayısı sadece 2'dir. Buradan hareketle katılımcıların literatürde 'binge watching' olarak adlandırılan yoğun dizi izleme faaliyetini gerçekleştirdikleri sonucuna varılabilir. Nitekim K3 tarafından dile getirilen şu ifade bu savı desteklemektedir:

K3: "Bir diziyi izlemeye başlayınca bir haftada 50 bölüm izlediğim oluyor. Payitaht Abdulhamid öyle oldu mesela."

Bir başka katılımcı ise hafta sonları yapılan yoğun izleme faaliyetine vurgu yapmaktadır:

K14: “Hafta içi çalıştığım için hafta sonu Youtube ’dan istediğim kadar izleyebiliyorum.”

Tablo 3: Ne Kadar Süredir Türk Dizilerini İzlediği

İzleme süresi	Frekans
6 aydan az	3
6-11 ay arası	2
1-5 yıl arası	6
5 yıldan fazla	4

Katılımcılardan Türk dizilerini 5 yıldan daha uzun süredir izleyenlerin sayısı 4, 1-5 yıl arasında izleyenler 6, 6-11 ay arasında izleyenler 2, 6 aydan daha az süredir izleyenlerin sayısı sadece 3’tür. Katılımcıların çoğunluğunun Türk dizilerini bir yıldır ya da daha uzun süredir izlediği görülmektedir. Buradan hareketle Türk dizilerinin sadık bir izleyici kitlesinin olduğu düşünülebilir.

Tablo 4: Türk Dizilerini Tavsiye Etme Durumu

Tavsiye etme durumu	Frekans
Tanıdığım herkese	12
Arkadaşlarıma	3
Hiç kimseye tavsiye etmiyorum	0

Katılımcıların büyük bir kısmı (%80) Türk dizilerini tanıdığı herkese tavsiye ederken, 3 izleyici ise sadece arkadaşlarına tavsiye etmektedir. Türk dizilerini hiç kimseye tavsiye etmeyen katılımcı ise bulunmamaktadır. Dolayısıyla bundan sonraki süreçte bu tavsiyelerin sonucu olarak Türk dizilerini izleyenlerin sayısının artacağı öngörülebilir.

Tablo 5: Türk Dizilerini İzlediği Kaynak

İzlediği kaynak	Frekans
Televizyon	3
CD/DVD	0
İnternet	12
Diğer	0

Katılımcıların çoğu (%80) Türk dizilerini internet üzerinden takip etmektedir. Televizyondan izleyenlerin sayısı ise sadece 3’tür. Bu çalışma kapsamına alınan katılımcılar arasında CD/DVD üzerinden Türk dizilerini izleyenler bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kırgızistan’da Türk dizilerinin CD/DVD’ler yoluyla da izlendiği bilinmektedir. Özellikle internet bağlantısının iyi olmadığı dağlık kırsal kesimde bu yol daha çok tercih edilmektedir. Bişkek, Oş gibi büyük şehirlerde ise internet bağlantı sorunu yaşanmamaktadır. Başkent Bişkek’te bulunan izleyiciler ile görüşme yapıldığı için katılımcılar arasında bu yolu tercih eden izleyici yer almadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 6: Türk Dizilerini Genellikle Hangi Dilde İzledikleri

İzlediği dil	Frekans
Türkçe	12
Kırgızca	4
Rusça	3
Altyazılı olarak	1

Araştırmaya katılanların büyük bir kısmı (%80) Türk dizilerini Türkçe izlemektedir. Kırgızca izleyen 4, Rusça izleyen 3 ve altyazılı olarak izleyen katılımcı sayısı 1’dir. Buradan hareketle Türk dizilerinin Türkçenin öğrenilmesine ve yaygınlaşmasına katkısı olduğu sonucuna varılabilir. Birçok araştırmacı tarafından yapılan çalışmalarda da Türk dizi ve filmlerinin Türkçenin öğrenilmesindeki katkısından bahsedilmektedir (Arbatlı ve Kurar, 2015: 45; Arık ve Çelik, 2019: 690; Karçiç ve Arslan,

2015: 186; Yürümez ve Yürümez, 2019: 232; Turan, 2023: 74). Nitekim Kırgızistan’da bulunan Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi’ne (TTÖMER) 2010’lu yıllardan sonra kayıt yaptıranların sayısında büyük bir artış olduğu görülmektedir. Ayrıca başkent Bişkek’te bulunan dil kurslarında son yıllarda Türkçe’nin en çok tercih edilen dillerden biri olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanında Türk dizilerini dil öğrenme aracı olarak gören ve Türkçe öğrenmek için izleyen bir kitle de mevcuttur. Katılımcı 13 tarafından ifade edilen şu sözler bu duruma örnek olarak verilebilir:

K13: “Amacım Türkçe öğrenmekti, izledikten sonra Türk kültürü ile ilgilenmeye başladım. Artık Türkçe öğrendim ve zevk için izliyorum.”

Bunun yanında katılımcı 9 gibi Türk dizilerini alt yazılı olarak izlemeye başlayan fakat Türkçe ve Kırgızcanın birbirine çok yakın diller olmaları sayesinde kısa bir süre sonra orijinal dilinde Türkçe olarak devam eden izleyiciler de bulunmaktadır:

K9: “Türk dizilerini izlemeye önce alt yazılı başladım sonra Türkçe izleyerek devam ettim.”

Katılımcıların Türk dizilerini daha çok Türkçe izlemelerinde diğer bir husus ise Türk dizilerinin dublajlarının düşük kaliteli olması, hatta bazen bir kişinin tüm karakterleri seslendirmesi ve arka fonda Türkçe sözlerin duyuluyor olması gelmektedir. Böylece izleyiciler Türk dizilerini Türkçe izlemeye daha fazla güdülenmektedir.

Tablo 7: Ailesinde Türk Dizilerini İzleyenler

Ailesinde izleyenler	Frekans
Hiç kimse izlemiyor	1
Anne izliyor	8
Baba izliyor	2
Kız kardeş izliyor	5
Erkek kardeş izliyor	4
Büyükanne izliyor	2
Diğer bir kişi izliyor	7

Katılımcılardan 8 kişinin ailesinde Türk dizilerini anneleri, 7 kişinin ailesinde diğer bir kişi, 5 kişinin ailesinde kız kardeşleri, 4 kişinin ailesinde erkek kardeşleri 2 kişinin ailesinde ise babaları ya da büyükanneleri izlemektedir. Ailesinde başka kimsenin izlemediği sadece 1 katılımcı bulunmaktadır. Dolayısıyla Türk dizileri aile bireylerinin birlikte yaptığı bir faaliyet durumundadır. Ayrıca Türk dizileri daha çok anneler, kız kardeşler ve diğer kişiler tarafından izlenmektedir. Bununla birlikte Türk dizilerini takip eden erkek kardeşlerin oranı da az değildir.

Tablo 8: En Çok İzlenen Türk Dizileri

En çok izlenen Türk dizileri	Frekans
Muhteşem Yüzyıl	9
Kara Sevda	7
Hercai	5
Diriliş Ertuğrul	4
Payitaht Abdulhamid	4
Çilek Kokusu	3

Araştırmaya katılanların en çok izlediği Türk dizisi Muhteşem Yüzyıl’dır. İkinci sırada Kara Sevda, üçüncü sırada Hercai, dördüncü sırada Diriliş Ertuğrul ve Payitaht Abdulhamid, beşinci sırada ise Çilek Kokusu adlı dizi yer almaktadır. Bu tablo, konuyla ilgili yapılan başka nicel araştırmalar ile de paralellik göstermektedir (Ünal, 2016: 335-336; Arık, 2023: 105).

Tablo 9: Türk Dizilerinde En Çok Beğendikleri Özellik

En çok beğenilen durum	Frekans
Kıyafetler ve takılar	3
Alkol/sigaranın gösterilmeyişi	4
Dizilerin çekildiği mekânlar	3
Dizi müzikleri	3
Oyunculuk kalitesi	10
Oyuncuların çekiciliği	5
Senaryo	8
Diğer	4

Katılımcılar Türk dizilerinde en çok oyunculuk kalitesini beğenmektedir. Nitekim bu durum bir katılımcı tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

K11: “Gerçek hayattan alınan hikâyeler gösteriliyor, oyuncular çok iyi oynuyor. Daha çok zengin-fakir arasındaki ilişkiler anlatılıyor.”

İkinci sırada senaryo gelmektedir. Katılımcılar uyarılama yapılan Türk dizilerinin bile çok iyi olduğunu ve Türk dizilerini bu konuda çok başarılı bulduklarını belirtmektedir. Hatta katılımcı 3, her dizinin bir mesajının olduğunu düşünmektedir:

K3: “Bazı dizilerde senaryoyu kopya yapıyorlar ama çok profesyonel olmuşlar, çok iyi yapıyorlar bunu. Her dizinin bir mesajı, bir misyonu, bir öğretisi var.”

Üçüncü sırada ise oyuncuların çekiciliği gelmektedir. Katılımcılar Türk dizilerindeki hem erkek hem de kadın oyuncuları çok çekici bulmaktadır. Diğer taraftan katılımcılara göre oyuncuların çekiciliği sadece fiziksel özellikler ile sınırlı değildir, aynı zamanda yetenekli ve oyunculuk kaliteleri yüksektir. Nitekim Türk dizilerinde en çok oyunculuk kalitesi beğenilmektedir. Katılımcı 5’in ifadeleri bunu çok iyi açıklamaktadır:

K5: “Oyuncular çok çekici, oyunculuk yetenekleri çok yüksek, duyguları çok iyi aktarıyorlar.”

Tablo 10: Türk Dizilerinde En Olumsuz Gördükleri Durum

En olumsuz görülen durum	Frekans
Olayların çok fazla dramatize edilmesi	5
Genelde acı sonla bitmesi	2
Sonunun belli olması	1
Bölümlerin uzun olması	9
Aktörlerin dizi bitmeden değişmesi	4
Diğer	3

Araştırmaya katılanların Türk dizilerinde en olumsuz gördükleri durum diğer seçeneklerden büyük bir farkla bölümlerin uzun olmasıdır. Söz konusu şikâyet başka araştırmalarda da öne çıkan unsurlardan biridir (Ateşalp, 2016: 25; Doğanay ve Aktaş, 2021: 871; Avşar ve Terzi, 2022: 61; Arık, 2023: 104). Bu çalışmada da katılımcı 5’in ifadesi bunu açıkça göstermektedir:

K5: “Çok küçük problemi çok uzun süre gösteriyor. Bir sahnede biri gülse hepsinin tek tek güldüğünü gösteriyor. Türk dizileri çok uzun. Ayrıca Kara Sevda’nın kötü sonla bitmesini sevmedim, üç gün ağladım.”

Diğer taraftan doldurma sahneler nedeniyle bölüm sürelerinin çok uzun olmasının bir sonucu olarak izleyiciler Türk dizilerini atlayarak izlemektedir. Böylece dizinin anlatı yapısı bozulmakta ve keyif veren bir aktivite izleyiciyi yoran bir hâle gelmektedir. Katılımcı 15 bunu şu şekilde ifade etmektedir:

K15: “Küçük problemler çok büyütülüyor dizilerde, bazen iki bölümde küçük bir olay işleniyor, öyle olunca ileriye sararak izliyorum.”

Tablo 11: Türk Dizilerinden Başka En Çok Dizilerini İzledikleri Ülkeler

Dizileri izlenen başka ülkeler	Frekans
Rusya	6
Güney Kore	4
Amerika	1
Brezilya	1
Hindistan	1
Başka bir ülkenin dizilerini izlemiyor	1

Katılımcılar Türk dizilerinden başka en çok Rusya ve Güney Kore dizilerini izlemektedir. Eski bir Sovyetler Birliği ülkesi olması nedeniyle Rus kültürünün etkisi Kırgızistan’da her alanda görülebilmektedir. Rusça resmî dillerinden biridir, dolayısıyla ülkede Rusça okuryazar oranı da yüksektir. Güney Kore dizilerinin izlenmesi ise son yıllarda yaygınlaşmış ve şu an için Türk dizilerinin en büyük rakibi durumundadır.

Bir katılımcının başka bir ülkenin üniversitesinde eğitim alan eşi ile ilgili söyledikleri, Türk dizilerinin Amerikan dizilerinin yerini aldığına göstergesidir:

K1: “Eşim Bişkek’teki Amerikan Üniversitesi mezunu, daha önce “Friends” gibi Amerikan dizilerini izlerken Muhteşem Yüzyıl’ı izleyince çok beğendi ve tamamını izledi.”

Tablo 12: Türkiye’de Ne Kadar Süre Yaşadığı

Türkiye’de bulunma süresi	Frekans
3 aydan az	4
3-12 ay	1
1 yıldan daha uzun	0
Türkiye’ye hiç gitmedim	10

Araştırmaya katılan izleyicilerden 4’ü Türkiye’de 3 aydan daha az bir süre kalmış, 1 izleyici 3-12 ay arasında Türkiye’de bulunmuş, 10 izleyici ise Türkiye’ye hiç gitmemiştir. Buradan hareketle Türkiye’ye hiç gitmemiş olan izleyicilerin gelecekte Türkiye’yi ziyaret etme yönünde güdülenebileceği öngörülebilir.

4.3. Türk Dizilerinin Diğer Ülke Dizilerinden Farkı Konusundaki İzleyici Görüşleri

Katılımcılara Türk dizilerinin diğer ülke dizilerinden farkı sorulduğunda birçok katılımcı Türk dizilerinin diğer ülke dizilerinden üstün gördükleri yanlarına vurgu yapmaktadır. Aşağıda katılımcı 7, Türk dizilerinin Güney Kore dizilerinden üstün yanlarını dile getirmektedir:

K7: “Türk Dizilerini ailece izleyebiliriz, birlikte konuşabiliriz ve tartışabiliriz. Kore dizilerinde fantezi hikâyeler var ama Türk dizilerinde gerçek hikâyeler var, gerçek yaşamdan alınmış gibi.”

Bir başka katılımcı Türk dizilerinin Brezilya dizilerinden üstün yanlarına vurgu yapmaktadır:

K14: “Türk dizileri gerçek hayata yakın, realist, Brezilya dizileri gibi değil. Türkçeyi ve Türkçedeki sözleri çok iyi kullanıyorlar.”

Bir başka katılımcı ise Türk dizilerinin Rus dizilerinden şiddet gösterimi bakımından ayrıştığına dikkat çekmektedir:

K15: “Aksiyon Türk dizilerinde az, daha çok gerçek hayattan alınmış olaylar işleniyor. İnsanların birbirine davranışlarını çok beğeniyorum, Rus dizilerinde kavga var, küfür çok, bunlar Türk dizilerinde daha az.”

Diğer bir katılımcı ise Türk dizilerinde dramın fazla olduğunu belirtmekte, intikam aşk, zengin-fakir temaları gibi evrensel temaların işlendiğini, bununla birlikte Türk gelenek ve göreneklerini de gösterdiğini belirtmektedir.

K10: “*Dram daha fazla, kendi gelenek ve göreneklerini gösteriyor. İntikam, aşk, zengin-fakir, hayattaki her şey var.*”

Bir başka katılımcı ise Türk dizilerinin zıtlıklardan yararlandığını ve ayrıca dizilerde cezbedici bir yaşam gösterildiğini belirtmektedir:

K9: “*Zengin-fakir, Avrupalı-Müslüman gibi her zaman zıtlıklar işleniyor, cezbedici bir yaşam şekli gösteriliyor, kadınlar inatçı, jest ve mimikler çok kullanılıyor, çok duygusal insanlar. İnsanlar yüksek sesle konuşuyorlar.*”

4.4. Türk Dizilerinin Türkiye ve Türklerle İlgili Önyargılara Yönelik Etkisi Konusundaki İzleyici Görüşleri

Bilindiği üzere televizyon dizileri menşei oldukları ülke ile ilgili belli önyargılar oluşturabildiği gibi hâlihazırda var olan birtakım önyargıların yıkılmasına da neden olabilmektedir. Günümüzde yayınlanan Türk dizileri de belli önyargılar oluşturuyor olabilir elbette, fakat aşağıda Türk dizilerinin izleyicilerde yıktığı önyargılara örnekler yer almaktadır:

K3: “*Türk dizilerini izledikten sonra fikirlerim tamamen değişti. Daha önce dizi izlemezdim, artık izliyorum. Türkiye ve Türkler hakkında da düşüncelerim olumlu yönde değişti. Dizileri izledikten sonra Türk ve Kırgızların farklı ama mantalitesinin aynı olduğunu gördüm. Bazı şakaları bir Rus izlese anlayamaz ama ben anlıyorum.*”

Buradan hareketle Türk dizilerinin Kırgızlar ve Türkler arasındaki benzerliklere vurgu yaptığı ve iki kültürün ortak yanlarının görülmesini sağladığı ifade edilebilir. Nitekim Ahıska Türkleri Derneği Başkanı Dursunov, Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamada, Türk dizilerinin birleştirici rolüne dikkati çekmiş ve dizilerin iki ülke ilişkilerine önemli katkılar sağladığını dile getirmiştir (Anadolu Ajansı, 2019b). Bir başka izleyici ise uzun yıllar Sovyetler Birliği ideolojisinin propagandalarına maruz kalmanın bir sonucu olarak olsa gerek Türklerin iyi dizi yapmış olmasına şaşırıldığını ifade etmektedir. Şaşkınlığını ve beğenisini şöyle dile getirmektedir:

K6: “*Türklerin bu kadar iyi dizi yapmasına çok şaşırırım ve çok sevdim. Muhteşem Yüzyıl çok iyi, süper bir dizi, sadece savaşırken efektler az ve savaşı çok göstermiyor, daha çok kahramanlık gösterebilirler. Senaryo, kostüm, oyunculuk süper, süper...*”

Aynı şekilde bir diğer izleyici de Türklerin kaba olduğuyla ilgili bir ön yargıya sahip olduğunu ve bunun diziler ile değiştiğini ifade etmektedir:

K7: “*Önceleri Türk insanının kaba olduğunu düşünüyordum, ama şimdi herkesin şakacı olduğunu, espri anlayışı olduğunu gördüm.*”

4.5. Türk Dizilerinin Günlük Yaşam Pratiklerine Dair Etkileri

Dizilerin izleyicilerin gündelik hayatlarına etki ettiği ve yeni yaşam pratiklerinin oluşmasına yok açtığı bilinmektedir. Nitekim katılımcılardan biri, oğlunun dizilerde gördükten sonra gelip elini öptüğünü söylemektedir.

K1: “*Oğlum Türk dizilerinden görmüş, gelip benim elimi öpüyor. İleride Kırgızistan'da da herkes böyle yapabilir belki. Zaten Alay bölgesinde bu gelenek eskiden var olan bir şeydi.*”

Bazı katılımcılar ise Türk dizilerinin öğretici yönüne dikkat çekmekte ve dizilerdeki bilhassa kadın karakterlerin problem çözme yöntemlerinin kendileri için yol gösterici olduğunu ifade etmektedir:

K15: “*Türklerin gelenekleri, Türk kadınlarının dili, nasıl konuştukları, problemlere bakış açıları, nasıl çözdükleri bize yol gösteriyor.*”

K4: “*Türk dizilerinde gerçekleri gösteriyorlar, güzel konuşmalar var, dürüstlük ve açıklık var. Kötü insanı da iyi insanı da gösteriyor, öğreniyoruz.*”

Buradan hareketle izleyicilerin Türk dizilerindeki karakterleri rol model aldığı ifade edilebilir.

Kırgızistan'daki Ahıska Türkleri Derneği Başkanı Atamşa Dursunov ise sünnet ve düğün törenlerinde yeni ortaya çıkan pratiklerden bahsetmektedir: *“Ahıskaluların sünnet ve düğün törenlerinin açılışında ve kapanışında Diriliş Ertuğrul'un jenerik müzikleri kullanılıyor. Düğün törenlerinde ayrıca Diriliş Ertuğrul'dan esinlenerek kılıç kalkan kuşanan dans grubunun mini gösterisine de yer veriliyor.”* (Anadolu Ajansı, 2019b). Dolayısıyla Türk dizilerinin etkisinin gündelik hayat pratiklerinde de görülmekte olduğu ifade edilebilir.

4.6. Türk Dizileriyle İlgili Diğer Tespitler

Türk dizileriyle ilgili dikkate değer diğer izleyici görüşleri ise şu şekildedir:

K14: *“Muhteşem Yüzyıl ve Diriliş Ertuğrul izleyince Osmanlı tarihini okudum. Bazen bizim Türk halklarında olmayan şeyleri gösteriyorlar, Türk kadınına yanlış gösteriyor. Mesela, mektepteki kızların hamile kalması. Burak Özçivit'in Kuruluş Osman'da oynamasını doğru bulmuyorum, onu o role uygun bulmuyorum. Oraya 'light' birisi değil, o kadar yakışıklı olmasına gerek yok, kash, sert birisi gerek, Kenan İmirzalıoğlu gibi biri olsa iyi olurdu.”*

Görüldüğü üzere izleyicilerin Türk dizilerini çok dikkatli bir şekilde izlediği anlaşılmaktadır. İzleyiciler bazen eleştirirken bazen de dizi karakterleri ile ilgili önerilerde bulunmaktadır. İzleyicinin tarihî dizileri izledikten sonra Osmanlı tarihini merak edip okuması ise ilginç bir noktadır.

Bir başka izleyici ise Türk dizilerinde kendi kültürü ile benzer gördüğü konulara dikkat çekmektedir.

K7: *“Türk dizilerinde ağaca bez bağlıyorlar, nişanlılık sürecinde kız evine gidilmesi, akşam yemeklerinin birlikte yenmesi, yani bu gibi seremoniler bizdekine benzermiş.”*

İzleyicinin aktarımından Türk kültürü ile kendi kültürü arasındaki benzerlikten haberdar olmadığı da anlaşılmaktadır. Bu anlamda özellikle tarihî dizilerin çok önemli bir katkı sunduğu ileri sürülebilir. Nitekim, bir başka izleyici, tarihî dizilerin bütün Müslümanlar için önemine dikkat çekmekte ve bu tür dizilerin çekilmesine devam edilmesi gerektiğini ifade etmektedir:

K1: *“Tarihi olaylara ağırlık veriyorlar, bütün Müslüman alemine kendi tarihini anlatmaya çalışıyorlar, buna devam etmeliler”*

Diğer taraftan bazı izleyiciler ise dizilerde yapılan çekim hatalarına dikkat çekmektedir. Örneğin, bir izleyici ata binmenin çok yaygın olduğu Kırgızistan'daki ata binme ve inme ile Türk dizilerinde yapılanın farklı olduğunu ifade etmektedir. Türk dizilerindeki karakterlerin attan yanlış indiğini iddia etmektedir:

K2: *“Diriliş Ertuğrul'un yapımcısı Mehmet Bozdağ ile karşılaştım ona şunu söylerim; dizide ata binerken doğru biniyor ama inerken yanlış iniyorlar. Aynı bindiği gibi, yani önce sol ayak sonra sağ ayak olarak yapmalılar.”*

Bir başka izleyici Türk dizilerinde milli unsurlar olduğuna vurgu yapmakta ve Türk dizilerinin olumlu bulduğu yanlarını sıralamaktadır:

K6: *“Türk dizilerinde milli unsurlar var, gelenekleri iyi gösteriyor. Duyguları iyi yansıtıyor. Çekilen mekânlar güzel, tarihi mekânları, olayları iyi anlatıyor. İnsan ilişkilerini iyi yansıtıyor. Müzikler iyi.”*

Bir diğer izleyici ise Türk dizilerinde çok küçük meselelerin büyütülebildiğini ve çok fazla dram olduğunu söylemektedir. Ayrıca Türk dizilerindeki kadın karakterlerin bağımsız olduğunu belirtmektedir.

K8: *“Türk dizilerinde Türkler küçük şeylerden büyük problemler yapabiliyorlar. Ayrıca çok dram var. İzledikten sonra kadınların daha bağımsız olduğunu, çok kolay tartışabildiğini gördüm, inatçı olduğunu gördüm.”*

K10: *“Dram daha fazla, kendi gelenek ve göreneklerini gösteriyor.”*

Nitekim Doğanay ve Aktaş (2021: 870) da Türk dizilerinin daha çok melodram türü olduğunu, fakat diğer ülke yapımları ile karşılaştırıldığında daha kaliteli yapımlar olduğunu, duyguları çok iyi yansıttığını ve izleyicilerin merakını canlı tutabildiğini savunur.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yurt dışında yayınlanan Türk dizilerini izleyenlerin Türk dizileriyle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmada araştırmaya katılanların genel olarak Türk dizileriyle ilgili pozitif düşüncelere sahip olduğu görülmüştür. Bu durum yapılan başka araştırmalarla da paralellik göstermektedir (Arbatlı ve Kurar, 2015: 45; Balaban, 2015: 494; Bilis, Bilis ve Sydygalieva, 2018: 418; Geçer, 2015: 22).

Türk dizilerini izleyenlerin büyük bir çoğunluğu henüz Türkiye'ye gitmemiştir. Birçok araştırma ile de desteklenen dizilerin cazibeli turizm destinasyonu oluşturduğu görüşü göz önüne alındığında söz konusu bu durumun gelecekte Türkiye açısından bir avantaj oluşturabileceği öngörülebilir. Nitekim 2006'dan sonra Türkiye'nin dizi ihraç ettiği ülkelerden gelen turist sayısındaki artış oranı, diğer ülkelerden gelen toplam turist sayısındaki artıştan daha fazladır.

Katılımcılar arasında Türk dizilerini artık izlemediğini belirten izleyici yer almamaktadır. Üstelik katılımcılar Türk dizilerini uzun zamandır takip etmektedir (Bir yıldan fazla zamandır izleyenlerin oranı %40, beş yıldan fazla zamandır izleyenlerin oranı %37'dir). Dahası katılımcıların tamamı Türk dizilerini çevresindeki kişilere tavsiye etmektedir. Buradan hareketle Kırgızistan'da Türk dizilerinin popülaritesinin devam ettiği ve bundan sonra da devam edeceği ifade edilebilir.

Katılımcılar Türk dizilerinde en çok oyunculuk kalitesini (%67) ve senaryoyu (%53) beğenmektedir. Türk dizilerindeki oyunculuk kalitesi ve senaryoya Akova'nın (2014: 165); Ökmen ve Göksu'nun (2019: 253); Bilis vd.nin (2018: 253) çalışmalarında da vurgu yapılmaktadır. Buradan hareketle Türk dizilerinin diğer ülke dizileriyle karşılaştırıldığında daha kaliteli yapımlar olduğu anlaşılmaktadır. Fakat 2010'lu yılların başından itibaren artan dizi süreleri, dolayısıyla da sürdürülen senaryolar nedeniyle günümüzde tüm yapımlar için aynı ifadeleri kullanmak mümkün değildir. Nitekim bu çalışmada ortaya çıktığı üzere katılımcılar Türk dizilerinde en çok bölümlerin uzun olmasını (%60) ve olayların çok fazla dramatize edilmesini (%33) olumsuz bir özellik olarak görmektedir.

Katılımcılar Türk dizilerinden başka en çok Rusya (%40) ve Güney Kore dizilerini (%27) izlemektedir. Dolayısıyla Türk dizilerinin Kırgızistan'da rakipleri Rus ve Kore dizileridir. Kırgızistan'ın eski bir Sovyetler Birliği ülkesi olduğu gerçeği ve günümüzde de Rusçanın Kırgızistan'da hâlâ ikinci resmî dil olması nedeniyle Türk dizilerinin aslında Güney Kore dizileri ile rekabet hâlinde olduğu sonucuna varılabilir.

Araştırmaya konu olan diziler her ne kadar televizyon dizisi olsalar da katılımcıların çoğu (%80) Türk dizilerini internet üzerinden (daha çok Youtube üzerinden) izlemektedir. İnternet teknolojisinin her geçen gün daha fazla hayatımızın içine girdiği günümüzde söz konusu bu durum dizi izleme pratiklerinde de görülmektedir. Nitekim yapılan başka akademik çalışmalarda da dizilerin daha çok internet üzerinden izlendiği sonucuna varılmıştır (Akova, 2014: 185; Aslan, 2018: 151; Arık, 2023: 102; Turan, 2023: 68).

Kırgızistan'da, tüm dünyada olduğu gibi, internet kullanımı her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Nitekim bilhassa gençler Türk dizilerini daha çok internet üzerinden izlemektedir. Bununla birlikte hem dağlık coğrafyası hem de internete erişim imkânları bakımından ülkenin geneli göz önüne alındığında Kırgızistan'da televizyonun hâlâ etkili bir kitle iletişim aracı olduğu ifade edilebilir. Hatta kırsal kesimde Türk dizileri CD/DVD'lerden de izlenmektedir.

Türk dizileri daha çok kendi orijinal dilinde izlenmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı (%80) Türkçe izlemektedir. Öncelikle Türk dizilerinin Rusça ve Kırgızca dublajlarının çok amatörce yapılmasının sonucu olarak ilk başlarda dublajlı izlenen dizilerin belli bir süre sonra orijinal dilinde izlenmeye evrildiği görülmektedir. Bunun bir nedeni, Kırgızcanın Türkçenin bir lehçesi olması, dolayısıyla da izleyicilerin Türkçeyi öğrenmesinin ve anlamasının daha kolay olmasını beraberinde getirmesidir. Diğer bir neden de Rusça ve Kırgızca dublajlı dizilerde arka planda orijinal dilin yani Türkçenin duyuluyor olmasıdır. Böylece Türkçe'nin Kırgızca ile ne kadar benzer olduğunu ve biraz gayret ile anlaşılabilirliğini gören izleyici, dizileri Türkçe izlemeye yönelmektedir.

Katılımcıların Türk dizilerini aile bireyleri ile birlikte izlediği görülmektedir. Bu da Türk dizilerini izlemenin aile üyelerinin en azından bir kısmının ortaklaşa yaptığı bir faaliyete dönüştüğünü göstermektedir. Buradan hareketle Türk dizilerinin aile içi iletişime pozitif katkı yaptığı ve ortak bir paylaşım ortamı oluşturduğu ifade edilebilir.

Türk dizileri Türk dünyası açısından birleştirici bir unsur olarak değerlendirilebilir. Billhassa son dönemde çekilen tarihi Türk dizileri olan *Diriliş Ertuğrul*, *Kuruluş Osman*, *Mehmetcik Kut'ül Amare*, *Payitaht Abdulhamid*, *Uyanış: Büyük Selçuklu*, *Barbaroslar: Akdeniz'in Kılıcı* gibi dizileri izleyen Orta Asya ülkelerindeki izleyiciler bu dizilerde kendi kültürleri ile daha fazla benzerlik görmekte ve dolayısıyla da Türk kültürüne daha yakın hissedebilmektedir. Çünkü bu dizilerde ortak tarihi geçmişe sık sık vurgu yapılmakta, dahası dizilerde kullanılan kıyafetler, kostümler, çadırlar (bozüyer), savaş malzemelerinin bir kısmı bu coğrafyadan getirilmektedir. Türk dizilerinin; hâlihazırda devam eden ortak Latin alfabesi, Türk dünyası ortak tarih kitabı gibi Türk Devletleri Teşkilatı'nın çalışmalarına bir başka deyişle Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok taraflı iş birliğinin geliştirilmesi çalışmalarına bir zemin oluşturması beklenebilir.

Türk dizilerinin yurt dışında Türkiye'nin bir kültür elçisi görevi görüp Türkiye'nin imajına ve Türk kültürünün tanınmasına pozitif etkisi olduğu artık kabul edilen bir gerçektir. Üstelik Türk dizilerinin etkisi sadece imaj ve tanınma gibi soyut değerlerden ibaret değildir. Türk dizileri turizmden eğitime, ticareten sanata birçok alanda Türkiye'ye önemli bir katma değer sağlamaktadır.

Etik Beyan

“Kırgızistan Örneğinde Yurt Dışında Yayınlanan Türk Dizilerine İlişkin İzleyici Görüşleri” başlıklı çalışmanın yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına riayet edilmiş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Araştırmada kullanılan veriler 2019 yılı Haziran-Temmuz aylarından Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te toplanmıştır. Ayrıca bu çalışma, 20-21 Mayıs 2021 tarihinde Çeşme'de gerçekleştirilen “4th Cultural Informatics, Communication & Media Studies Conference” adlı konferansta sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazar çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, A. (2011). *2000-2010 Yılları Arasında Türkiye'de Dizi Yapım Politikaları. (Yüksek Lisans Tezi)*. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akova, S. (2014). *Türk Dizilerinin Balkanlar'daki Etkileri (Sırbistan, Karadağ ve Bosna Hersek Örnekleme)*. (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anadolu Ajansı (2022). “*Bakan Ersoy: Dünya halkları Türk dizileri sayesinde Türk kültürünü merak etmeye başlıyor*”. Anadolu Ajansı 7 Haziran 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/bakan-ersoy-dunya-halklari-turk-dizileri-sayesinde-turk-kulturunu-merak-etmeye-basliyor/2607802>, (25.04.2023).
- Anadolu Ajansı (2019a). “*Uluslararası Emmy Ödüllü ilk Türk oyuncu: Haluk Bilginer*”. Anadolu Ajansı 27 Kasım. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/uluslararasi-emmy-odullu-ilk-turk-oyuncu-haluk-bilginer/1655991>, (21.05.2023).
- Anadolu Ajansı (2019b). “*Kırgızistan'da Türk dizileri halkı birleştiriyor*”. Anadolu Ajansı 26 Kasım. <https://www.aa.com.tr/tr/uluslararasi-kopru-kuran-turk-dizileri>, (05.04.2023).

- Arık, İ. (2023). Kırgızistan Örneğinde Yurt Dışında Yayınlanan Türk Dizilerine İlişkin İzleyici Görüşler. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), 1264-1283.
- Anadolu Ajansı (2019c). “Türk dizi ve sinema sektörü 22 firmayla MIPCOM’da”. Anadolu Ajansı 14 Ekim. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/turk-dizi-ve-sinema-sektoru-22-firmayla-mipcomda/1613103>, (11.05.2023).
- Anas, O. (2014). Turkey’s Soft Power Challenges in the Arab World. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 233-258.
- Arbatlı, M. S, ve Kurar, İ. (2015). Türk Dizilerinin Kazak-Türk Kültürel Etkileşimine ve Türkçenin Yaygınlaşmasına Etkisi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 31-48.
- Arık, İ. (2023). *Orta Asya’da Türk Dizilerini İzleme Eğilimleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arık, İ. ve Çelik, F. (2019). Türk dizilerinin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Türkçe öğrenmeye etkisi (Kırgızistan örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(64), 677-691.
- Aslan, P. (2018). *Bir Uluslararası Halkla İlişkiler Stratejisi Olarak Kültür ve Yaratıcı Endüstri Ürünleri: Latin Amerika Pazarında Türk Dizileri Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateşalp, S. T. (2016). Nitelikli Televizyon: Medya Profesyonellerinden Türk Televizyon Dizilerinde Nitelik. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* 25, 9-37.
- Avşar, Z. ve Terzi, Ü. (2022). Dizilerin Üretiminde Ortaya Çıkan Dijital Yeniliklerin Küresel Kreatif Kararlar Üzerindeki Etkilerine Genel Bir Bakış. İ. Sarıtaş ve A. Özsoy (Ed.), *Kültürel Değişim ve 2010-2020 Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri* içinde (ss. 57-66), İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Sektörel Araştırmaları, Yayın No: 2022 – 16.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aydınlık (2022). “Dizi sektöründe dünya ikincisiyiz: Kültür ve tanıtım elçisi dizilerimiz”. Aydınlık Gazetesi 16 Kasım. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/dizi-sektorunde-dunya-ikincisiyiz-kultur-ve-tanitim-elcisi-dizilerimiz-351002>, (28.03.2023).
- Balaban, A. (2015). The Impacts of Turkish TV Serials Broadcasted in Albania on Albanian and Turkish Relations. *European Journal of Social Sciences Education and Research*. 5(1), 473-495.
- Başar, U. (2020). *İran Toplumunu ve Türk Televizyon Dizileri*. Ankara: İRAM (İran Araştırmaları Merkezi) Yayınları.
- Bilis, P. Ö., Bilis, A. E. ve Sydygalieva, M. (2018). Türkiye-Türk Cumhuriyetleri Kültürel İlişkilerinde Televizyon Dizileri Faktörü: Kırgızistan Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 403-425.
- Calinos (2011). “Haberler”. Calinos Haberler 11 Nisan. <https://www.calinos.com/haberler-detay-page06.html>, (27.04.2023).
- Campos-Perez, B. G. (2017). *Şili Televizyonlarındaki Türk Dizilerinin Şili Basınında Sunumu. (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- CNNTÜRK (2017). “Bakan Zeybekçi’den gizli reklam çıkışı”. CNNTÜRK 6 Kasım. <https://www.cnnturk.com/turkiye/bakan-zeybekciden-gizli-reklam-cikisi-buzlama-yuzunden-film-bile-seyredemiyoruz>, (02.06.2023).
- CNNTÜRK (2015). “MIPTV Onur Madalyası ilk kez bir Türk’e veriliyor”. CNNTÜRK 16 Mart. <https://www.cnnturk.com/guncel/miptv-onur-madalyasi-ilk-kez-bir-turke-veriliyor>, (03.06.2023).
- Çaycı, B. (2021). Aşırı İzlemeyle Değişen Dizi İzleme Biçimlerinin İzleyiciler Üzerindeki Etkileri. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(2), 403-423.
- Doğanay, M. ve Aktaş, M. K. (2021). Türkiye’de Televizyon Dizisi Sektörü. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 16(56), 852-878.

- Arık, İ. (2023). Kırgızistan Örneğinde Yurt Dışında Yayınlanan Türk Dizilerine İlişkin İzleyici Görüşler. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), 1264-1283.
- Geçer, E. (2015). Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme: “Made in Turkey”. *Mütefekkir, Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 13-23.
- Haberler (2022). “Kırgızistan’da 6’ncı Türk Filmleri Haftası başladı”. Haberler 16 Haziran. <https://www.haberler.com/guncel/kirgizistan-da-6-nci-turk-filmleri-haftasi-basladi-15020783-haberi/>, (11.06.2023).
- Habertürk (2018). “Kırgızistan’da gençler Türk dizileri için Kırgızca dublaj talebi nedeniyle seslendirme ekibi kurdu”. Habertürk 7 Nisan. <https://www.haberturk.com/kirgizistan-da-gencler-turk-dizileri-icin-kirgizca-dublaj-talebi-nedeniyle-seslendirme-ekibi-kurdu-3031528>, (07.05.2023).
- Hayajneh, E. ve İnan, R. (2015). Arap Coğrafyasındaki Soft Power Türk Dizileri ve Bu Dizilerin Etkileri (Ürdün, Harim-i Sultan Örneği). *The Journal of Academic Social Science*, 18, 114-123.
- Hürriyet (2020). *Paraguay’da Türk dizilerine büyük rağbet: Çocuklarına Türkçe isim vermeye başladılar*. Hürriyet 23 Eylül. <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/magazin/paraguayda-turk-dizilerine-buyuk-ragbet-cocuklarına-turkce-isim-vermeye-basladilar-41619051>, (28.11.2023).
- Karaca, N. B. (2021). “Türk dizileri 190 ülkede, 47 ülkede ise top listesinde...”. Habertürk 27 Haziran. <https://www.haberturk.com/yazarlar/nihal-bengisu-karaca/3116796-turk-dizileri-190-ulkede-47-ulkede-ise-top-listesinde>, (14.05.2023).
- Karçığ, S. ve Arslan, M. (2015). Türk Dizilerinin Boşnakça Anadil Taşıyıcılarının Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenimine Etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 179-187.
- Kaya, R. ve Günal, H. (2015). Tarih Öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl Dizisi Özelinde Tarih Konulu Film ve Dizilerin Öğretimde Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 1-48.
- Kayıpsağın, M. (2013). “Калкты кандай сериал кызыктырам?” (Halk hangi dizileri beğeniyor?). BBC News Kırgızistan, 15 Kasım. http://www.bbc.com/kyrgyz/entertainment/2013/11/131115_tv_series, (18.04.2023).
- Koparal, Ç. (2015). “İspanya’dan Japonya’ya Türk dizilerinin dünya çapındaki başarısı”. Independent Türkçe, 17 Ağustos. <https://www.indyturk.com/node/530656/k%C3%BCI%C3%BCr/i%CC%87>, (12.05.2023).
- Kuyucu, M. (2017). Üniversite Eğitimi Gören Y Kuşağının Televizyonda Dizi İzleme Alışkanlıkları. *Turkish Studies*, 13(26), 879-905.
- Laçiner, S. (2023). “Türkiye’nin en hızlı yükselen ihracat sektörü: Türk dizileri”. PanoramaneWS 11 Haziran 2023. <https://panorama-news.de/yazarlar/turkiyenin-en-hizli-yukselen-ihracat-sektoru-turk-dizileri/>, (16.06.2023).
- Normhaber (2022). “Türk dizileri ‘turizm elçisi’ oldu!”. Normhaber 24 Nisan 2022. <https://www.normhaber.com/turk-dizileri-turizm-elcisi-oldu-235266>, (11.05.2023).
- NTV (2017). “Kara Sevda Uluslararası Emmy Ödülü alan ilk Türk dizisi oldu”. NTV 21 Kasım 2017. <https://www.ntv.com.tr/galeri/yasam/kara-sevda-uluslararası-emmy-odulu-olan-ilk-turk-dizisi-oldu,AM6CbNYwEE6dApGoiyhQRw/>, (23.05.2023).
- Nuroğlu, E. (2013). Dizi Turizmi: Orta Doğu ve Balkanlar’dan Gelen Turistlerin Türkiye’yi Ziyaret Kararında Türk Dizileri Ne Kadar Etkili. 5. *Uluslararası İstanbul İktisatçılar Zirvesi*, Ekim 8-10 2013, İstanbul.
- Ökmen, Y. E. ve Göksu, O. (2019). Kültürel Diploması Bağlamında Türk Dizilerinin İhracatı ve Kültür Aktarımına Katkısı: ‘Diriliş Ertuğrul’ Örneği. O. Göksu (Ed.), *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler* içinde (ss. 247-291), Konya: Literatürk Academia.
- Önkol, A. (2011). Üniversite Gençlerinin Romanlardan Uyarılma Dizilere Bakışı. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 1(2), 81-86.

- Arık, İ. (2023). Kırgızistan Örneğinde Yurt Dışında Yayınlanan Türk Dizilerine İlişkin İzleyici Görüşler. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), 1264-1283.
- Özarslan, Kübra. (2020). Ülke Markalaması Bağlamında Uluslararası Basında Türk Dizileri ve Türkiye İmajı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 215-238.
- Öztürk, M. ve Atık, A. (2016). Ulusal Pazardan Küresel Pazarlara Uzanan Süreçte Türk Dizilerinin Gelişimi. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 66-82.
- Pinto, İ. (2023). “*Türk dizi ihracatı, liderliğe oynuyor*”. BusinessDiplomacy Aktüel 2023. <https://businessdiplomacy.net/tr/tu%CC%88rk-dizi-i%CC%87>, (10.06.2023).
- Plusglobal (2023). “*Film, sinema, dizi ve belgesel sektörü-hizmet ihracatı destekleri*”. Plusglobal 2 Haziran 2023. <https://www.plusglobal.com.tr/film-sinema-dizi-ve-belgesel-sektoru-hizmet-ihracati-destekleri>, (18.06.2023).
- Sabah (2022a). “*Destan’ Venedik TV Ödülleri’ne aday olan tek Türk dizisi oldu*”. Sabah Gazetesi 3 Aralık. <https://www.sabah.com.tr/magazin/destan-venedik-tv-odullerine-aday-olan-tek-turk-dizisi-oldu-6263757>, (17.05.2023).
- Sabah (2022b). “*Dizi ve filmler Türk kültürünü dünyaya yayıyor*”. Sabah Gazetesi 9 Haziran. <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2022/06/09/dizi-ve-filmler-turk-kulturunu-dunyaya-yayiyor>, (28.04.2023).
- Sarıtaş, İ. ve Özsoy, A. (2022). *Kültürel Değişim ve 2010-2020 Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Sektörel Araştırmaları.
- Sayın, E. (2021). “*Türk dizileri dünyanın dört bir yanına köprü oldu*”. TRT Haber 2 Mart 2021. <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizileri-dunyanin-dort-bir-yanina-kopru-oldu-560791.html>, (02.06.2023).
- Sulaymanova, Ç. (2015). “*Deputat CK M.Bakirov vozmuşen tem, što OTRK transliruet turetskie seriali, a ne otechestvennie kinokartini*” (Milletvekili Bakirov, KTRK’nın yerli filmler yerine Türk TV dizileri yayınlaması üzüntü verici). Kabar Haber Ajansı, 12 Haziran 2015. <http://old.kabar.kg/society/full/57071>, (25.03.2023).
- Takvim (2021). “*Taliban’dan yeni yasak*”. Takvim Gazetesi 22 Kasım. <https://www.takvim.com.tr/dunya/2021/11/22/son-dakika-talibandan-yeni-yasak-turk-dizileri-de-etkilenecek-kadinlarin-oynadigi-yapimlarin-gosterilmesi-yasaklandi>, (15.04.2023).
- Takvim (2014). “*Orta Asya’nın Hollywooduyuz*”. Takvim Gazetesi 21 Nisan. <https://www.takvim.com.tr/guncel/2014/04/21/orta-asyanin-hollywooduyuz>, (22.05.2023).
- TTÖMER (2019). TTÖMER (Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi) Brifing Dosyası 2019. Bişkek, Kırgızistan.
- Turan, A. C. (2023). *Türk Televizyon Dizilerinin Azerbaycan Gençliği Üzerindeki Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi)*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turizmnews (2021). “*Türk dizileri kültür elçisi*”. Turizmnews 7 Eylül 2021 <https://www.turizmnews.com/turk-dizileri-kultur-elcisi/24231/>, (16.05.2023).
- Warrad, M. A. N. (2019). *Ürdün Üniversiteleri Öğrencilerinin Arapça Dublajlı Türk Dizilerini Kullanımları ve Doyuma Ulaşmaları: Anket Çalışması. (Yüksek Lisans Tezi)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünal, U. (2016). *Kamu Diplomasisi-Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yazar, F. (2020). Kamu diplomasisi aracı olarak Türk dizi sektörünün değerlendirilmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 529-541.
- Yürümez, R. ve Yürümez, A. (2019). Kırgızistan’da Türkiye Türkçesi öğretimi. C. Buyar (Ed.), *Kırgızistan Araştırmaları içinde* (ss. 221-236), Bişkek: BYR Publishing House.

Extended Abstract

Viewers' Opinions on Turkish TV Series Broadcast Abroad in the Case of Kyrgyzstan

Aim: Today, Turkish TV series are watched by more than 700 million viewers in more than 150 countries in different geographies of the world (Sayın: 2021). Therefore, the audience, who are the consumers of the Turkish series that are watched so much, should be recognized, known, understood and their thoughts and expectations about Turkish series should be revealed. From this point of view, in this study, it is aimed to make in-depth interviews with different people who watch Turkish series in Kyrgyzstan and to get to know the audience in Kyrgyzstan and to reveal their opinions about Turkish series.

Method: Quantitative data such as how much Turkish series are watched in other countries and who prefers them are of course important, however, qualitative data that allows us to learn what viewers think about Turkish series, Turkish culture and Türkiye is also important for the sustainability of the success of Turkish series abroad. In this study, in-depth interviews, which is one of the qualitative research approaches, were conducted to reveal the thoughts of the viewers about Turkish series. For this purpose, a semi-structured interview form was created, and data were collected by conducting face-to-face interviews with viewers who had watched at least one of the Turkish series for not less than one season. Descriptive analysis method was applied to the data obtained from the viewers. In order to obtain reliable data from the interviews, maximum effort was made to ensure that the interview was held in a comfortable environment and in a conversational atmosphere. Each interviewee was interviewed separately for at least 45 minutes. Efforts were made to ensure that the audience was from different age groups and professions. As a result, a total of 15 people were interviewed. Interviews with the audience were conducted in the period of June-July 2019. It was explained to the interviewed audience that their identities would be kept confidential, and the data obtained would only be used for scientific research and they were reminded of this issue before the interview. Thus, it was possible for viewers to express their feelings and thoughts comfortably and share them with the researcher.

Findings: It was seen that 15 viewers within the scope of the study watched Turkish TV series mostly on weekends, watched them for a year or more, recommended them to others, generally followed them on the internet, watched mostly in Turkish and the majority watched them with their family members. It was determined that the most watched Turkish series by the participants of the study was ‘Muhteşem Yüzyıl’, ‘Kara Sevda’ in second place and ‘Hercai’ in third place. Participants liked the quality of acting (67%) and the script (53%) the most in Turkish series. On the other hand, the most negative thing that the participants see in Turkish series is the long duration of the episodes. Apart from Turkish TV series, the participants watch the most Russian (40%) and South Korean TV series (27%). When the participants are asked about the difference of Turkish series from other country series, many participants emphasized the aspects of Turkish series that they consider superior to other country series. According to the participants, Turkish TV series stand out in terms of showing violence sparingly, reflecting emotions well, being realistic, acting quality and script. It is understood that Turkish TV series have positively changed the prejudices about Türkiye and Turks. In addition, it can be stated that Turkish TV series emphasize the similarities between Kyrgyz and Turks and enable the two cultures to see what they have in common.

Conclusion: In this study, which was conducted in order to reveal the opinions of those who watched Turkish TV series broadcast abroad, it was seen that the participants of the research generally had positive thoughts about Turkish series. As a result of watching Turkish series intensively, it is seen that there is a great interest in Türkiye, Turkish culture, Ottoman history, tourism places in Türkiye and most of all learning Turkish. From this point of view, Turkish TV series can be considered as a unifying element for the Turkic world. Especially the viewers in the Central Asian countries who watch the recent historical Turkish series such as ‘Diriliş Ertuğrul’, ‘Kuruluş Osman’, ‘Uyanış: Büyük Selçuklu’ see more similarities with their own cultures in these series and therefore feel closer to Turkish culture. It is now an accepted fact that Turkish TV series serve as a cultural ambassador of Türkiye abroad and have a positive impact on Türkiye's image and recognition of Turkish culture. Moreover, the impact of Turkish TV series is not only about abstract values such as image and recognition. Turkish TV series provide an important added value to Türkiye in many areas from tourism to education, from trade to art.
